

Casal de Cruïlles

Aiguafreda

Ubicació

Comarca: Osona
Lloc/Adreça: Camí de Cruïlles
Emplaçament Pel camí del cementiri, seguir fins arribar al castell

Coordenades:

Latitud: 41.78036
Longitud: 2.25587
UTM Est (X): 438161
UTM Nord (Y): 4625658

Classificació

Número de fitxa 08014 - 1
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Medieval Gòtic Modern Contemporani
Segle XIV-XX
Estat de conservació Regular
Notes de conservació: El casal es troba en bon estat de conservació, però el mur que es conserva davant amenaça ruïna per l'heura que hi creix.
Protecció Legal
Tipus de protecció: BCIN
Europea – Atributs inspire: National Monument Record – Defensa
Observacions protecció: BCIN. R-I-51-5170 / 456-MH
Data aprovació: dv., 22/04/1949 - 12:00
Número inventari IPA 530 / IPEC 899932/IPEM 4
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Residencial
Titularitat Privada
Titular: 001901800DG32F0000IX

Descripció

El casal de Cruïlles és un edifici que té el seu origen en una fortificació baix medieval, de la qual en queda part de l'estructura i les restes de dues torres. Entre aquests dos vestigis hi ha el volum principal que es correspondria amb la sala, datable entre els segles XIV i XV, que probablement quedava tancada amb un pati clos al sector de llevant. Als segles XVI i XVIII van consolidar-se nous volums aprofitant les restes existents, per tal d'habilitar-lo com a masia. El procés de deteriorament del casal va accentuar-se durant el segle XX, quan presentava un estat ruïnós en bona part dels volums. A finals del segle XX va ser reconstruït per adaptar-lo com a habitatge, tot aprofitant els murs existents i les pedres de l'enderroc en els murs nous. És un edifici constituït per tres volums construïts aprofitant el desnivell natural del terreny i que es tanquen formant un pati interior. El volum principal és de planta rectangular, està situat al costat de ponent i es prolonga vers a tramuntana. S'hi observen restes d'espitlleres, tot i que la major part de les obertures estan situades al mur de ponent i es van afegir en el moment de la reconstrucció. El mur de llevant d'aquest volum és l'original, mentre que bona part del mur de ponent s'ha reconstruït. Igualment es van afegir el forjat del primer pis i una coberta a dos vessants, tot i que el pany de mur posterior s'ha mantingut sobresortint respecte la resta. L'entrada al casal es fa pel volum situat a migdia, a través d'un portal d'arc de mig punt adovellat. Sobre d'aquest hi ha els brancals de pedra d'una obertura, que va rematar-se formant un arc de mig punt en el moment de la reforma. Aquest volum està situat de forma perpendicular al primer, és de menys alçada i té la coberta a dos vessants amb el carener paral·lel a la façana. El tercer volum està situat a llevant i es disposa de forma paral·lela al primer. També hi veiem diverses obertures de factura moderna, com és la finestra geminada de la part posterior. Sota d'aquesta en sobresurt una pedra esculpida, molt erosionada, que va localitzar-se entre les pedres de l'enderroc i va afegir-se en aquest indret. També hem de destacar l'existència d'un portal original d'arc de mig punt adovellat situat a la façana de llevant. Aquest volum té la coberta a un vessant que fa el desaigüat a ponent, tot i que els murs perimetrals la superen en alçada. El pati que hi ha entre aquests volums queda tancat per un mur situat a tramuntana i que s'obre amb un portal d'arc de mig punt adovellat. El parament dels murs és de carreus petits disposats en filades, molts dels quals van recol·locar-se en el moment de la reconstrucció. Al mur de llevant s'hi conserva bona part del parament original, amb carreus de majors dimensions i filades més regulars que a la resta. Davant del primer volum destaca un mur que forma cantonada i que té una alçada i amplada considerables, que apunta a ser un vestigi d'una primera edificació. És probable que les restes d'una estructura circular situades a la part de tramuntana també formin part de la construcció primitiva. També hem de remarcar que a l'interior del primer volum s'hi conserva l'antiga llar de foc de pedra presidida per un escut, tot i que es troba molt erosionada.

Història

El casal de Cruïlles era el centre jurisdiccional d'una quadra on residien els senyors d'Aiguafreda, que probablement estava situada en el vil·lar d'Aiguafreda que consta en l'acta de consagració de Sant Martí de l'any 898. La quadra comprenia a més de l'actual terme d'Aiguafreda, l'Abella, Valldeneu, Bertí, el Brull, la Mora i Tagamanent. En l'acta de consagració de l'església de Sant Martí de l'any 1105, trobem documentat per primera vegada a Rotllan Guillem d'Aiguafreda. El casament de la pubilla Beatriu d'Aiguafreda amb Ramon de Vilargent durant el segle XIII va significar l'extinció del nom d'Aiguafreda a favor de Vilargent, com també passà amb Basella al segle següent. Durant el segle XIV la quadra d'Aiguafreda passà a ser baronia per la cessió que li fa el rei Pere "el Cerimoniós" a Bernat de Cabrera, primer comte d'Osona, junt

amb diverses quadres i termes de la contrada. El monarca li imposa d'enrunar els castells d'aquests llocs, pel que probablement el d'Aiguafreda fou enderrocat. A mitjans del segle XV, Aldonça de Basella va casar-se amb Guerau Gilabert de Cruïlles i de Cervelló, procedent del llinatge baixempordanès, i van reedificar el casal. Durant el segle XVI, els Cruïlles van adquirir la quadra d'Aiguafreda del vescomte de Cabrera. Ja en aquest moment, el casal està en mans de Bernat d'Aimeric, casat amb Guiomar de Cruïlles, que residien entre Barcelona i Manresa i deixaren el casal en règim de masoveria. Al segle XVIII els Aimeric van emparentar amb els Pignatelli. En el context de la guerra napoleònica va ser saquejat i derruït de nou, motiu pel qual el seu propietari, el baró de Pignatelli, va ser indemnitzat. L'any 1957 l'Ajuntament d'Aiguafreda i els propietaris del castell van demanar una subvenció al Servei de Catalogació i Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona per poder reconstruir el castell de Cruïlles, obra que va fer-se uns anys més tard.

Bibliografia

CATALÀ, P. (1990). Els Castells Catalans. Vol. II. Barcelona: Rafel Dalmau. Catàleg de Masies i Cases Rurals d'Aiguafreda. Ajuntament d'Aiguafreda, 2010. Inventari del Patrimoni Cultural Immoble de Catalunya. Patrimoni Arquitectònic. Aiguafreda (Vallès Oriental). Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Generalitat de Catalunya. Inventari del Patrimoni Etnològic del Montseny (1995-1999). MEMGA - CPCPTC. PLADEVALL, A. (dir.) (1991). Catalunya Romànica. Vol. XVIII El Vallès Occidental, El Vallès Oriental. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

